

Paskual Abaroaren monumentuaren inaugurazioa. LUA 1432/2.

Paskaliren *kontuak*

G. Gabriel Piedra Anakabe

Idazkunaren gorabeherak

Hasteko eta behin, esan behar da ze Don Paskual Abaroaren monumentuak beheko aldean daukon eskaintza-idazkuna euskeraz egoala inaugurazinetik bertatik, 1934ko abuztutik, baina faxistak Lekittora sartu ziranean, 1937an, segidan kendu ebela, eta haren ordeztu gaztelaniazko beste bat ipini. Lehenengo-lehenengotako ha testua, gaur egun dagoan bera, Resurreccion Maria Azkue Lekittoko semeak, 1919tik 1951ra Euskaltzainburu izandako berak, egindakoa da, monumentuaren batzordeak halan eskatuta berari.¹

¹ 1909an pentsatu zan Don Paskual Abaroari gorazarre monumentu bat egitea, eta horretarako, batzorde bat eratu zan, halako kontu batek ekarriko eban beharlekuaren ardurea hartzeko. Hainbeste gorabeheraren ostean, 1934ko abuztuan inauguratu zan eta 1940an amaitu monumentua ordaintzea. Monumentua inguratzen burdin hesi bat egoan, metro bat inguru altua, eta barruan bedartza edo lorategitxo bat; baina hori askoz honantzago kendu zan.

 Beti berandu ibili biharra be. Monumentuan abuztuen 14a agertzen da, akta

Ba, hamen kontatzen dana da, zelan izan zan eskaintza-idazkuna barrero euskeraz ipintzeko bidea. Testua lehengoratzeko ekimen ha ondo eta arin amaitu zan, orduko egun pixkat gorabeheratsuek be lagunduta.

Harako 1976ko uda edo udazken inguru hartan zenbat bider ez nengon ni, eta beste herritar guztiak, Don Pascual Abaroaren estatua-aren aurretik pasauta!, eta gehien-gehienak, neure modura, konturatu be egin barik han egoan zeozer arraroagaz, zehatzago esanda: monumentuko eskaintza-idazkunaren eta jagokon fetxa edo datearen artean egoan gauza arraroagaz.

Norbera horretaz konturatzea honan izan zan: Don Pako Okamikak

liburuan 15a eta bene-benetan irailen 7an inaugura zan. Lequeitio, cuna de ce-rebros!

(Lekittoko alkatea 1963-X-3 eta 1967-XI-19 bitartean) Lekittoren ganean egindako liburuetakoa bat, *Diez lustros en la Villa de Lequeitio, 1925-1974* izenburukoa, irakurtzen nengoala, deigarri egin jatan 67. orrialdean ekarri honako zatitxu hau, bertorako moldatuta honan diñoana: "... Hala eta guztiz ere, ezin ulertzukoa da agintari eta politikari berriek gure hizkuntzaren eta folkloreaken aurka erakutsitako gorrotoa, euskaradunei eurei ere gaitzeritzita, ganera. Eta ildo horretan, euskarazko errotuluak kentzeko agindu zuten. Besteak beste, Don Pascual Abaroaren monumentuko euskarazko idazkuna, nahiz eta, kasu horretan, erabili eben argudioa faltsua izan: "herriak ez zuela ulertzen, haren idazkera «modernista» zelako, eta haren ordez gaztelaniazko hau ipini zuten: «Lequeitio, agradecido a su bienhechor, don Pascual Abaroa»".

Baina, hori ez eze, Don Pakok pasadizo horri ohardei bat be gehitzen deutso: "Euskarazko idazkuna mailu eta zintzel hotsez ezabatu arren, eta haren ordez gaztelaniazko itzulpena ipini, gaur egun ekintza hura ageri-agerian eta nabarmenki salatzen du data euskaraz ipintzeko moduak, ze jatorrizkoa bere hartan (urteahilea-eguna) geratu baitzen, erdaraz besteletara izan beharko zuelarik". Ba, horixe; testua erderaz baegoan be, inaugurazinoko egunaren fetxea euskeraz egoala ipinita, eta gutako asko eta asko, ia dan-danak esango neuke, konturatu be egin barik, eta hori aurretik makinatxo bat bider pasauta, edo aurrean olgetan txikitari nahi umeekin-eta ibilita. Faxistek eurek be, ez dakigu, fetxea nahita itxi ete eben halan, testua eta fetxea harri banatan egozalako, ala, fetxea zenbakitan egoanez, konturatu ez ziralako.

Antzeko beste kontu bi. Bateko, monumentuak badauko, harriari itsatsita, brontzezko zerrenda bat be, Don Paskual Abaroaren jesarlekua baino beheratxoago, harrizko idulkiaren goiko aldean, eta zerrenda horrek hartzen ditu, ertzak besarkatzen lez, albo biak ia osorik eta, aurrealdean, Lekittoko armariaren eta idazkunaren alde banatan, arra eta arra eta erdi bitarteko zatitxu bi. Zerrenda horretan ikusten diran buruen eta hegoen azpian, zerrendaren beheko erdian, armari bi dagoz alde banatan, horreek be ertzak besarkatzen, bakotxaren erdi bat aurrean eta beste erdia alboan; hareetako baten Espainiako Errepublikaren bandera dago irudikatuta, eta bestean, Ikurrina; faxistek bandera errepublikanoa ez eben ikutu ze, brontzezkoa izatekeran eta denporearen buruan, ez zan monarkikotik asko bereizten, eta gure ikurrinean, barriz, gurutze berdea, San Andresena, ikoroski formaduna, ezabatu egin eben eta zuria itxi. Eta besteko, gomutagarritzako monumentu horretako fetxea faxistek, euskaraz egoala konturatu ez eta aldatu barik itxi eben lez, Abaroaren botinak baino beheratxoago eta idazkunaren buruan ageri dan Lekittoko armaria be, hareek frankistek egoan lekuan eta

Paskual Abaroaren monumentuko gorazarre-testua erdaratuta

moduan itxi eben, konturatu be egin barik, hango ha ikur errepublikana zala, hain zuzen be, ondo desbardina euren-eurea eben Espainia inperialaren ereduaren aldean. Izan be, harri-kiskirrietan, lsuntzara emoten dauen zokondoan dagoan monumentu horretan gaur egun ageri dan Lekittoko ezkutu edo armariak ganeko aldean daukon koroa ez da monarkiaren sasoiaren herriak erabiltzen ebana, Lekittok Errepublika denporan onartu eban harresi tankerakoa baino.

Horrek guztiak erakusten dauezanak ez dira besterik faxistek euskerari eutsoen gorrotoa eta herriaren historia eta kultureagazko ezjakintasun galanta baino.

Beste alde batetik, Eliza barruan, altare nagusiaren atzean eta kolumbatorioaren aurrez aurre dagoan Don Paskual Abaroaren mausoleoan, hor be badago euskerazko idazkun bat, baina hori faxistek ez eben ikutu, Eliza kontuetan ez sartzearen-edo; ba horrek han dirau, lehenengo egunean lez.

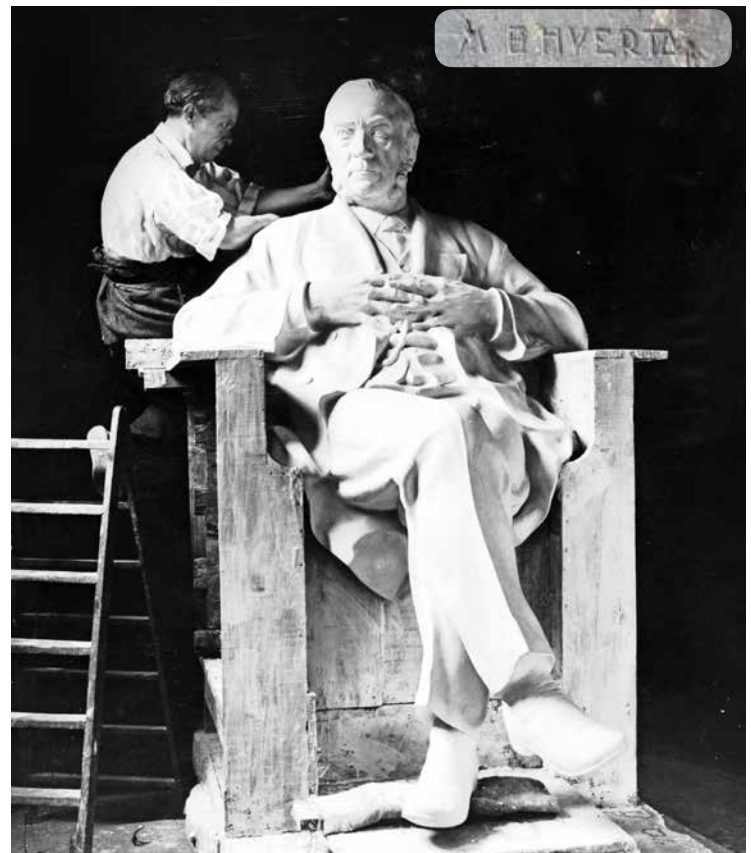
Orduan, fetxarena jakinda, udaletxera joan nintzan itauntzeko ea zer egin behar zan Don Pascual Abaroaren monumentuko idazkuna oster be jatorrizko moduan ipintzeko. Eta han esan eusten ze bide bat izan eitekeala herritarren, lekittarren, sinadura asko batu eta gero eskabidea egitea Udalari, sinadura horreekin guztiokin batera aurkeztuta: testutxo bat, idazkunaren hizkuntza lehengoratzeko eskatuz, eta segiduan haren azpian, sinadurak.

Horrenbestez ba, folio batzuk karpeta baten sartu (lehenengoaren orri-buruan, eskari-testutxo bat, elebiduna, idazmakina: erderazkoa, dokumenturen batetik ia berbaz berba kopiauta, eta euskerazkoa, haren aringa-aringako itzulpen bat) eta han hasi nintzan herriko jenteari sinadurak eskatzen: etxean eta senitartean, karpetea galtzarpean hartuta txikiteoan, soziedadeetara joanda, nahi kalean andragaiagaz paseetan harengana eta horrengana, eta sarritan herritar batzuk eurak etortzen jakuzan firmea emoten, topaten ginduezan lekuan; horreetariko batzuk, familiaren zein lagunen bidez zertan nenbilen jakinda, nahi, jente-ilarea firmea emoten ikustekean, “ze pasaten da hor” galdetu eta bertan enterauta, edo geroago geu kalean ikusita, eta beste batzuk, lehenengo bider, kuadrileagaz txikiteoan zein dana dalako lekuan gegoazala, justu orduan karneta ez eukelako aldean. Eta batu genduan sinadura piloa, eta 1977ko apirileko egun baten udaletxera joan nintzan eta han idazkaritzan aurkeztu neban eskabidea.

Sinadurak batzeko zereginean gauza aitagarri batzuk be jakin eragin eusteaz firma-emoleek. Esate baterako, adinez aurrera egindako batek baino gehiagok esan eustan eurek Don Paskual Abaroari “Paskali” deitzen eutsiela, hau da, jatorrizko haren testutxuak “Gure erriko seme ...Paskali-...” iñoanez, *Paskal’i* hori apostrofo barik irakurrita. Edo, Juan Akarregi Maguregik kontau eustan zelan, bera txikia zala, ikusi ebala, faxistak, Lekittora sartu ziranean, harria, euskerazko idazkuna eukan harria, bere lekutik kentzen, erauzten, eta gero ha harria kioskopera botaten (Don Pakok lehengo liburuan kontatzen dauen moduan, honan ailegau ziran faxistak herrira: “... herritik ikusten zan Kurlutxuko errebueltatik ejertzito nazionalen abangoardia hurreratzen, zein segiduan herriaz jabetu baitzen. Haiek osatzen zituzten, italiar «Gezi Beltzak»en destakamentu batek eta erreketek-konpainia batek, eta handik gutxira generako tropak jarraitu zitzaizkien”.

Eta beste barik, halako egun baten, eta ez denbora askora, paseetan, monumentuaren aurretik igarotzean, lehenengoratzeko aldaketea eginda ikusi genduan; han agertu jakun idazkuna, behar dan moduan; hain zuzen be, RM Azkue euskaltzainburu eta gure herrikideak ipini ebana: **“Lekeitiarrak, geure ongille handi ta erritar maite Abaroa tar Paskal’i esker on sakonaren gomutagarritzat».**

Ocamica y Goitisol, Francisco, Diez lustros en la Villa de Lequeitio, 1925-1974, La Editorial Vizcaina, 1975.
Lekeitioko Udala. Artxiboa.

Moises Huerta Paskual Abaroaren eskultura lantzen. LUA 1432/2

LEKEITIARRAK, GEURE ONGILLE ANDI
TA ERRITAR MAITE ABARDATAR PASKAL:I
ESKER ON SAKONAREN GOMUTAGARRITZAN

Jose Sesma bikia Paskali esartekua berotzen

Marrazkia: Markues.